

Назаренко Альбіна,

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Савчук Андрій,

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ У ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДАХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення росії змусило перебудовувати освітній процес українських закладів вищої освіти та військових академій. Три роки поспіль заклади сектору безпеки та оборони працюють в умовах постійних повітряних тривог, мобілізації частини викладацького складу, ротації курсантів між навчанням і службою та фізичного руйнування окремих навчальних інфраструктур. Це не просто виклик – це примусове удосконалення, яке за три роки зробило те, чого не вдавалось досягти роками.

Перший і найбільш відчутний зсув – масовий перехід до дистанційних та змішаних форматів навчання. Якщо цивільні університети мали певний досвід онлайн-навчання ще з пандемії COVID-19, то для військових академій це стало справжнім випробуванням: значна частина дисциплін передбачає практичну підготовку, стрільби, тактичні навчання, роботу зі зброєю – речі, які не можна відтворити онлайн. Вихід знайшли у гібридній моделі: теоретичні модулі переведено на платформи Moodle та Microsoft Teams, а практичні – винесено в короткі інтенсивні «сесійні» блоки з максимальною концентрацією польових навчань.

Особливо цікавим є досвід Національної академії Державної прикордонної служби України (далі – НАДПСУ), де з 2022 року запроваджено так звану «асинхронну» модель: курсант, який перебуває на стажуванні або в зоні виконання завдань, отримує доступ до відеолекцій, тестових завдань і методичних матеріалів у будь-який зручний час. При цьому семінарські заняття проводяться у «sync»-форматі – синхронно, але дистанційно, що дає змогу підтримувати живий педагогічний контакт. Характерно, що успішність за цими курсами виявилась лише незначно нижчою, ніж в аудиторному форматі, натомість охоплення зросло суттєво, адже навчання більше не прив'язане до конкретного місця. Не менш важливим напрямом стала адаптація змісту навчальних програм до реального бойового досвіду. Курсанти та слухачі, які повертаються з передової на навчання, привозять із собою те, чого немає в жодному підручнику: живу тактику, актуальні способи застосування БПЛА, особливості дій в умовах РЕБ. Ряд академій – зокрема Національна академія сухопутних військ та НАДПСУ – офіційно ввели практику «дебріфінгів»: повернувшись зі служби, офіцер або курсант проводить для групи розбір реальних ситуацій з дотриманням режиму секретності. Ця практика фактично перетворює кожного учасника бойових дій на живий навчальний ресурс і радикально скорочує розрив між теорією та практикою. Окремою проблемою залишається психологічна складова підготовки. Серед курсантів і слухачів, що пройшли через бойові дії або втратили побратимів, фіксується зростання симптомів ПТСР та бойового стресу, які прямо впливають на здатність до навчання. У відповідь академії сектору безпеки та оборони активно запроваджують елементи психологічного супроводу у навчальний процес: обов'язкові сесії психологічної розвантаження, введення дисципліни «Психологія бойового стресу» до навчальних планів, а також підготовку викладачів до роботи з «травмованою аудиторією». Згідно з даними Міністерства освіти і науки України, у 2023–2024 навчальному році понад 70 % закладів вищої освіти запровадили або розширили психологічні служби саме під тиском воєнних реалій.

Вагомим є також питання міжнародної інтеграції освітніх стандартів. Вимога відповідності стандартам НАТО та ЄС стала не декларативною, а практичною: підрозділи, які взаємодіють з партнерами по коаліції, стикаються з прямою потребою у спільній термінології, єдиних процедурах та гармонійних системах управління. У відповідь НАДПСУ та низка інших академій запровадили двомовні навчальні модулі з тактики, ввели до програм стандарти AJP та STANAG, а також домовились про обмін викладачами з академіями країн-членів НАТО. Курсанти, які завершили такі програми, відзначають якісно вищий рівень готовності до спільних операцій порівняно з випускниками попередніх років.

Таким чином, воєнний стан, попри всі руйнівні наслідки, став каталізатором глибокої трансформації військової освіти. Змішане та дистанційне навчання перестало бути «запасним варіантом» і перетворилось на повноцінну педагогічну технологію; зміст програм наситився реальним бойовим досвідом; стандарти НАТО з декларацій перейшли у практику. Головний урок цього чотирирічного досвіду – освітня система здатна адаптуватись значно швидше, ніж здавалось, якщо зовнішній тиск є достатньо потужним і реальним.